

Kiállítási jegyzetek

Statisztika

Az idei Szegedi Ünnepi Hetek keretében 12 olyan kiállítást rendeztek, mely a vizuális művészetekhez kapcsolódik.

1. XXI. Szegedi Nyári Tárlat.
2. Fotóklubok 16. Szegedi Szalonja.
3. Bálint Endre fotómontázsai.
4. Herman Lipót száz rajza.
5. Tóth Valéria szobrai.
6. Lóránt Zsuzsa szobrai.
7. Farkas Pál szobrai.
8. Csóti Gábor fa-plasztikái.
9. Lehoczky János kovácsoltvas munkái.
10. Bahget Iskander fotói.
11. Régi magyar könyvek.
12. Az 1979-es Szép könyv pályázat díjnyertes alkotásai.

1.

Egy városra szóló, heteket átfogó kiállításprogramot szervezni és rendezni igen csak bonyolult dolog. Különösen akkor, ha a rendezvénysorozatot *egységes egészként* szemléljük, s az igények egyszerre alkalmazkodnak a hagyomány legnemesebb értékeihez, vállalják a kortárs művészet reprezentálását, s kötődnek — mint nyaranta Szegeden — az ünnepi hetek központi gondolatához, célkitűzéseikhez. Több mint két évtizede kísérik képzőművészeti tárlatok Szegeden az ünnepi játékok előadásait. *A kíséretből egyenrangú társsá nőttek a rendezvények*, az idei sorozat nyilvánvalóvá tette, hogy a szervezők, rendezők erőt, időt és energiát nem kímélve keresik azokat a lehetőségeket, új módszereket, melyek a megújulás zálogai lehetnek. A feladat egyáltalán nem könnyű. Különböző intézmények rendezvényeit koordinálni kell, megteremteni a változatosság összhangját, melyben a kollektív és egyéni tárlatok, a különböző műfajok, a klasszikus és kortárs alkotások szép harmóniában kapcsolódnak egymáshoz. Ezen a téren van még bizonytalanság, gyakori az esetlegesség, jóval több lehetne a korrespondencia.

A szervező munka hiányossága: csak a nyitány előtti hetekben dőlt el, hogy három olyan intézményt, mely évek óta kiállítási fórum is, egyidőben, éppen az ünnepi hetek idején renoválnak. Ez nemcsak mennyiségi veszteséget jelentett, hanem a színesség, a változatosság, a gazdagság szenvedett alig kivédhető csorbát. A régebben oly népszerű műgyűjtői felsorakoztatás, a klasszikus, elsősorban a helyi értékek bemutatása a jó értelmű patriotizmus bizonyításától, a helyi mecénáló tevékenység példamutató demonstrálásától fosztotta meg az ünnepi hetek látogatóit. A szintén hagyományos népművészeti sorozat mostani tárlatai elmaradtak, az értékek koncepciózus bemutatását az ifjúsági napok színes, vásári forgatagának a folklórkincsek perifériáját demokratizáló lehetősége sem pótolhatta. Hiányzott valamely jelentős, művészeti életünkben meghatározó szerepet játszó festőművész önálló kiállítása is, hiszen a közönség legnépszerűbb műfaja még mindig a táblakép, s egy jó festménybemutató igazán erős szálakkal kötődhet a szabadtéri népszínház-koncepciójához. S ha mindez meg is valósult volna, a kép még akkor sem lenne teljes,

hiszen ideje volna kitágítani a képzőművészet hagyományos kereteit túl a fotóművészetre, egész környezetkultúránkra, fejlődő tárgyformálásunkra — a vizuális művészet egészére. A két képcsarnoki iparművészeti bemutató igencsak periferikus jelenéseket kínált (azt azonban igen magas színvonalon). Ha tehát komolyan vesszük a szabadtéri játékok esetében a főlvállalt népszínházjellegét, ugyanolyan komolyan kell venni e szellem érvényesülését a képzőművészeti programok összeállításánál is. Természetesen nem könnyű a sokféleség harmóniáját vagy ha úgy tetszik, a sokszínűség karakterét megtalálni még egy-egy kollektív kiállítás rendezésekor sem, hát még egy ilyen nagyszabású rendezvényt sorozat esetében. Azt azonban látni kell, hogy ez a még több munkát, szervezést, összehangolást igénylő lehetőség a továbblépés egyetlen útja. Az idei sikerek és eredmények azt a reményt éleszthetik bennünk, hogy a feladat ismert, a lehetőséget föltérképezték, a megvalósítás is jó úton indult.

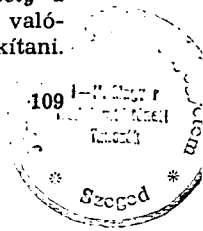
2.

Az idén új szakasz kezdődött a két legjelentősebb kollektív kiállítás történetében. A Szegedi Nyári Tárlat harmadik évtizedébe lépett, huszonegyedszer rendezték meg a festészet, a grafika és a kisplasztika országos seregszemláját; a Fotóklubok Szegedi Szalonja is túllépett a másfél évtizeden, az ország klubokba és körökbe tömörült amatőr fotósai tizenhatodszor adtak randevút Szegeden. Egy-egy ciklus zárása és kezdete mindig összegzésre készítet és nekibuzdulásokra sarkall. A tapasztalatok értő felmérése és az új lehetőségek beágyazása a folytonosság és megújulás biztosításának egyetlen lehetősége. A két kiállítást szemlélve úgy tűnik, következetesen és átgondoltan lépett mindkét seregszemle minőségileg is új szakaszba.

A két tárlat összevetésének legizgalmasabb tanulsága, s egyúttal erénye, hogy az alkotók megpróbálnak választ adni arra, hogy a festészet, a grafika, a kisplasztika, illetve a fotográfia kifejező eszközeivel hogyan fogalmazható meg gyorsan változó s igen bonyolult korunk megannyi kérdése. A figyelmes szemlélő összevetésének summája az lehet, hogy életünk, korunk totalitáshoz közeledő megragadására legalkalmasabb kifejezési mód az iróniától a szatíráig át a groteszkgig terjedő lehetőség. Érdemes ezt egy kicsit közelebbről megvizsgálni a két tárlat tükrében.

A Szegedi Nyári Tárlat legnagyobb „vízgyűjtője” a szemlélet- és kifejezés módoknak ez a területe volt. A mosolygató ötlettől a lényegkiemelő karikatúrán, a megbocsátó irónián és a pengeéles szatíráig át a groteszkgig sokféle megvalósítás és kísérlet tanúit lehetünk mindhárom műfaj anyagában. Mintha az emberi kapcsolatok kiüresedése, az érzelmek elsivárosodása, a gondolatok konzervjellege ellen hatásként lehetne harcolni egy szellemes ötlettel, együttérző iróniával, dühös és keserű szatírával, a gondolat kalodájába kényszerítő groteszkkal, mint teszem azt, az érzelmekre erőszakkal apelláló lírizálással, túlbonyolított szimbólumok rendszerével, a múltba forduló nosztalgiával, vagy a valóság szenvtelen felmutatásával. Az árnyalatok gazdag skáláját sorakoztatták fel Szegeden is a képzőművészek (Makó Judit, Papp György, Urbán László, Galambos Tamás, Vésey Gábor, Ligeti Erika, Balla Margit, Bálványos Huba, Szemethy Imre, Lacza Márta, Lóránt Zsuzsa, Orr Lajos, Egri Erzsébet, Berki Viola, Földi Péter, Kiss Zoltán László, Kocsis Imre, Orosz Mária, Fritz János, Szabó Tamás, Budai Tibor, Romvári János, Wachorn András, Kovács Tamás Vilmos, Tenk László, Tóth Ernő, Vilhelm Károly, Szunyoghy András, Varga Géza).

A fotószalon anyagában is erőteljes vonulatként fedezhető fel ez a sorozat. Ezek az amatőr fényképészek is abban látják feladatukat, hogy gondolataikat, valóságról alkotott véleményüket, megörökíthető élményeiket teljességében mutassák meg, hogy alkotó módon avatkozzanak be abba az elidegenítő objektív folyamatba, mely a látott valóság felfedezése és az elkészült kép közé ékelődik. Már a kiválasztott valóságdarabot is igekezik átformálni, s a technikai megvalósítás során is alakítani.

Kihívás ez a nézőknek is, hiszen ezek már nem hagyományos fényképek — szép portrék, csodás tájak, megdöbbentő életképek vagy bájos gyerekfotók, hanem művészi alkotások. Ezért születik sok etűd, sorozat, képcsík, melyek történeteket képesek elmondani, szituációkat fölrajzolni, gondolatokat kiteljesíteni, asszociációkat ébresztgetni. A történelem megragadható jelei éppúgy témák lehetnek ebben a groteszk felé hajló világban, mint a montázsszerű szerkesztés vagy éppen a fotó műfaji határait szétfeszítő grafikai, festészeti és plasztikai nyomokat is magán viselő mű. (Perényi István, Gervai Tamás, Török László, Kanyó Ferenc, Cseri László, Szabó Antónia, Seres Géza.)

A nyári tárlat értékelése nem lenne teljes, ha nem szögeznénk le: sikerének adaléka, hogy a művek nagy többségének társadalmi és művészi elkötelezettsége nyomon kísérhető, az alkotások tartalmas emberi mondanivalók burkai, melyeknek jeleit a közönség döntő többsége is fölfoghatja és földolgozhatja. A festményanyag tartalmában erősödött, stílárisan gazdagodott; a grafika az elmúlt évek csúcsteljesítményeihez képest némileg visszalépett, a kisplasztika gyarapodott, sokszínűbb lett, színvonala nőtt. Úgy tűnik, végre nemcsak a szervezők, de a művészek is fölfogták és komolyan vették a nyári tárlat helyét, szerepét és rangját képzőművészeti életünk egészében; a zsűri műközpontú válogatása nem akart erőszakolt hangsúlyokat teremteni, a rendezés világos és áttekinthető volt, a megemelt és nagyobb összegű díjak, valamint a jelentős vásárlások bizonyára jó csalogatók lesznek a jövőben is. A már említett kifejezőmód és stíláriis lehetőségek mellett szinte minden ma tetten érhető vonulat nyomaiban jelen volt a nyári tárlaton. Rangját növelték olyan meghatározó nagy egyéniségek, mint Kokas Ignác, Bencze László, Schéner Mihály, Vinkler László, Fóth Ernő, Németh József. Szembetűnő jelenség volt a műfajhatárok elmosódása, sok fiatal alkotó azonos színvonalon képes kifejezni magát különböző műfajokban. (Kiss György, Hepp Edit, Kollár György, Marosvári György, Szentgyörgyi József.)

A szürrealitással párosuló naturalizmus értékei — ifj. Benedek Jenő, Mácsai István, Zoltánfi István — éppúgy figyelemre méltóak, mint a színek expresszivitására, a folthatásokra, a differenciált felületi megmunkálásra építő művek sora — Kollár György, Fóth Ernő, Tölg-Molnár István, Szikora Tamás, Csavlek András, Kiss György, Swierkiewicz Róbert, Lóránt János, Pataki Ferenc —; a geometrikus rend és a szabad formaalakítás is jól megfér egymás mellett — Dohnál Tibor, Sulyok Gabriella, Farkas Adám, Bakos Ildikó, Váró Márton —; a jelképteremtés hagyományai is újjáéledtek jó néhány színvonalas alkotásban — Iványi Katalin, Zámbo István, Laptis András, Rics Zsuzsa, Klígl Sándor —, s fölfedezhetők egy szimpatikus törekvés darabjai, amikor is a terek töréseinek, a fáziseltolódásoknak, az egymásra kopírozott idősíkoknak gazdag lehetőségeit kutatják egy új képi koordinátarendszerben — Kéri László, Barabás Márton, Zrinyifalvi Gábor, Wágner János, Pinczehelyi Sándor.

A hagyományos, az eddigi tárlatokon mindig meghatározó, úgynevezett „alföldi realizmus” szokványos táj- és életképei kissé háttérbe szorultak, s ezzel mintegy valószínűs helyét és szerepét jelölték ki e művészi alapállásnak és kifejezőmódnak a magyar képzőművészet egészében. Természetesen kiemelkedő művek itt is akadtak — Patay László, Vecsési Sándor, Novák András, Markolt György, Nagy Sándor, Tóth Valéria, Kotsis Nagy Margit, Kalmár Márton, Fritz Mihály.

3.

Programon kívüli ajándék volt a néhány éve elhunyt Herman Lipót száz rajzának kiállítása. A hosszú művészi útjára Szegedről indult mester özvegye Gyöngyös városának ajándékozta a hagyaték festményanyagát, Szegednek pedig száz rajzot. Tájképek és aktok, biblikus témák és portrék, néha csak papírfecniken egy gazdag életpálya, egy minden megnyilvánulásában bohém és szeretetreméltó ember virtuóz üzenetei.

Bálint Endre fotómontázsainak bemutatója igazi agytornát kínált, szellemi párviadalra invitált. A 66 éves Bálint Endre nemrégiben készített újabb, közel félszáz darabos sorozatának szegedi bemutatója bizonyította, hogy azoknál az alkotóknál, akiknél a művészi tevékenység állandó velejárója, integráns része az aktív gondolkodás, a kísérletezés, a világgal való lépéstartás képessége és felelőssége — nem lehet lezárt az életmű. Bálint Endre 1959-ben már készített egy nagy hatású, a magyar művészeti közéletben élénk visszhangot kiváltó fotómontázs-sorozatot, melynek néhány darabját néhány évvel ezelőtt szegedi retrospektív kiállításán már megcsodálhattuk. Az a Párizsban született montázsorozat a napi sajtó képes hírányagának objektivitását felhasználva és újrarendezve az ellentétek szembesítésére, a szélsőségek hol játékos, hol megdöbbentő kapcsolataira, a világ tudathasadásos voltára épített. Bálint akkor a groteszk egyszerűbb lehetőségeit aknáztta ki, mostani fotómontázssai bonyolultabbak, többretegűek. Nem pusztán egy-egy jelenség, élethelyzet, ötlet, ideges feszültség, képi hírbomba által kiváltott felindulás szülte őket. Ezek a préselt lemezre ragasztott fotómontázsok a XX. század komplex életérzéseinek lenyomatai, magukba sűrítienek időt és teret, összekapcsolnak századokat, földrajzi helyeket, életsorsokat és gondolatokat a maguk objektivitásában és szubjektív újrarendezettségében.

4.

A kiállítási program arányeltolódásait jelzi, hogy *elsősorban plasztikai tárlatokat* rendeztek a nyári hónapokban. Három színvonalas szoborkiállítás, három fiatal művész bemutatója az emberközponitú szobrászat három útját mutatta föl. *Lóránt Zsuzsa* minden sejtjében, gesztusában, gondolkodásában és érzésében szobrász. *Tóth Valéria* — aki a nyári tárlat tavalyi nagydíja révén szerzett önálló kiállítási lehetőséget — olyan érzékeny ember, gazdag érzelmvilágú művész, aki harmóniaigényének, az élet teljes szépsége utáni vágyának megfogalmazásához, az emberi figurát ábrázoló szobrot találta legadekvátabbnak; *Farkas Pál* pedig megbízható, jó és pontos szobrokat készítő mester, aki mindazt ismeri, amit a szobrászat mesterségéből el lehet sajátítani.

Lóránt Zsuzsa tényérnyi érmeiben éppúgy azt a gyermeki érzékenységet sugallja, mint négy kamaszlányalakot ábrázoló kisplasztikája, vagy szociális érdeklődésre valló, finom mintázású finom zsánerszobrai. Felfedezi az esendő ember életének mozdulatait, pillanatait, arckifejezéseit s a velük való találkozás során közösséget is vállal velük. Elsősorban kortársaival, azokkal a harmincévesekkel, akik most küzdenek meg az élet sok olyan csatájában, mint az otthonteremtés, családalapítás, nemzedékváltás, élik a szerelem próbáit, a személyiség megőrzésének és kiteljesítésének éveit. Megbocsátó líra, együttérző szomorúság, pontos megfigyelőkészség, eredeti tipizáló képesség, érzékeny felületi megmunkálás, a realitásokhoz közelítő színezés és a szinte rajzos festéstechnika komplexen, egyforma hangsúllyal képviseli Lóránt Zsuzsa magával ragadó szobrászatát, mely egészében túlmutat önmagán, hiszen egy nemzedék életérzését önti formába.

Tóth Valéria annak a hitnek szenvedélyes képviselője, hogy rohanó, elgépiesedő és eltárgyasuló világunkban *a művészet közvetítő kapocs lehet ember és ember között*: a szépség, a tiszta harmónia olyan sziget, ahol feltöltődhetünk, ahol érzéseinket kiteljesíthetjük, emberi mivoltunkban megerősödhetünk. A klasszikus szépségeszmény újrafogalmazója nemcsak azért, mert egyetlen témája az ember. Ez a figurativitás túlmutat a külső burkon, emberi tartást, művészi alapállást fejez ki. A klasszikusan szép lányalakok nemes metszésű arcai, leomló hajkoronájuk, testük finoman erotikus vonalvezetése, hullámzó drapériáik ennek a szépségeszménynek és harmóniaigénynek megnyilvánulásai.

Farkas Pál szoborkiállításán két forrásból táplálkozó alkotásokat láthattunk. Egyikhez az emlékművek, tervek és vázlatok tartoznak, a másik csoportba zsáner-

szobrok. Legnagyobb igényű vállalkozása a Babits-emlékmű. Szegeden a szobor gipszt láthattuk, de fotókról érezkelhető az a sajátos plusz, amit a két választott anyag — az öblös, mély fotel kötőmbje és a figura vibráló bronza — kölcsönöz az alkotásnak. Másik nagy vállalkozása A Dunánál költőjének, József Attilának emlékműve, melyben „az adott világ varázsainak mérnökét” igyekezett megfogalmazni, talán túlságosan is precízen, fegyelmezetten, szigorúan szerkesztett, szimmetrikus kompozícióban. Mindkét alkotásnak van elődje a magyar képzőművészetben, az előző azt a vonalat követi, amelyet Varga Imre jelölt ki a hetvenes években készült köztéri munkáival, az utóbbi pedig Marton László József Attila-szobrának variációja. A többi alkotás közül a két balett-táncos figura, az öregasszonyalak, a gyerekportrék és a kis méretben is monumentális paraszt-emlékműterv, érdemel említést.

TANDI LAJOS

Szerkesztői asztal

Az írószövetség vendégeként szerkesztőségünkbe is ellátogatott Huszár Sándor, A Hét című bukaresti hetilap főszerkesztője és Laurențiu Ulici, a Contemporanul munkatársa. — Találkozott a Tiszatáj szerkesztőivel Alekszander Milanov bolgár költő és műfordító is. (Milanov — többek között — Szegeden élő költők műveiből is fordít majd bolgár nyelvre.)

Népes hallgatóság előtt nagy sikerű Tiszatáj-est volt Egerben, a Művelődési Házban. A szerkesztőséget Vörös László főszerkesztő, Annus József főszerkesztő-helyettes és Olasz Sándor főmunkatárs képviselte. Lapunk szerzői közül Csoóri Sándor találkozott az olvasókkal. A házigazda Cs. Varga István irodalomtörténész volt.

IMRE LAJOS METSZETE